

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η **Ηρωική Απόδραση** του **ΦΡΙΞΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ** αποτελεί μια διπλά σημαντική συμβολή του στον ανεπανάληπτο Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-1959 και στον τόπο. Ως Αγωνιστής, εμπνευσμένος από τα πάτρια ιδανικά και ολόψυχα αφιερωμένος στην προώθησή τους, με πνεύμα άδοξης αυτοθυσίας και συνέπεια αλύγιστη, ανήκει σε εκείνους που οργάνωσαν και πήραν μέρος στην απόδραση από τα Κρατητήρια Πύλλας τον Μάρτιο του 1958. Ως συγγραφέας φωτίζει περαιτέρω μian ακόμα αξιόλογη πτυχή του Αγώνα, τη ζωή και τη θαυμαστή δραστηριότητα των χιλιάδων Πολιτικών Κρατουμένων· έχουν προηγηθεί τα έργα του Αγωγή των Νέων (Το παράνομο περιοδικό της Ε.Ο.Κ.Α. για τους μαθητές των Δημοτικών Σχολείων), Λεμεσός 1994 (με Πρόλογο της τότε Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου Κθαίρης Αγγελίδου) – Παναγιώτης Τουμάζος, Λεμεσός 1999 (με Πρόλογο του Γαβριήλ Μηνά) – Βασανιστήρια: Πλάτρες – Ομορφίτα – Λεύκα (δεν ξέρω ... δεν ξέρω τίποτε), Λεμεσός 2008 (με Πρόλογο του Πέτρου Παπαπολυβίου).

Το νέο βιβλίο του Φρίξου Δημητριάδη αποτελείται από δύο μέρη. Στο **Μέρος Α'**, υπό τον τίτλο «**Ο περιορισμός του Καθηγητή Ράλλη μέσα στα Κρατητήρια Πύλλας**» («Ράλλη» ήταν το ψευδώνυμο του συγγραφέα, Τομεάρχη Σοθέας, στον Αγώνα), παρουσιάζεται ολόπλευρα και παραστατικά η ζωή των τεσσάρων περίπου χιλιάδων Αγωνιστών των «προσωρινά περιορισμένων» στα Κρατητήρια, όπου, «παρ' όλης τις κακοποιήσεις, τα βασανιστήρια, τους εξευτελισμούς και την πεισματική προσπάθεια των Άγγλων για εκμηδένιση της προσωπικότητας των κρατούμενων Αγωνιστών, ... σφυρηλατήθηκε ένα

σύνολο με εθνικές και χριστιανικές κατευθύνσεις, από το οποίο επωφελήθηκαν όλοι ψυχικά και πνευματικά», και «θεμελιώθηκε ένα γρανιτένιο οικοδόμημα για την αντιμετώπιση της βίας και του εξευτελισμού, που εφάρμοζαν οι Άγγλοι αποικιοκράτες», καθώς «ο κάθε ένας πρόσφερε με τον δικό του τρόπο κάτι χρήσιμο και απαραίτητο στην όλη προσπάθεια», και ο ίδιος πάμπολλα, με γνώμονα «το καθήκον της αγάπης και της προσφοράς» και πυξίδα τα λόγια του Χριστού “**Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν**”. Πολλές είναι οι αξιομνημόνευτες πτυχές που αναπτύσσονται, όπως η υποδοχή των νέων κρατουμένων με το «Ξύπνα καημένε μου Ραγιά», η απεργία πείνας για τον απαγχονισμό του Ευαγόρα Παλληκαρίδη, τα ποιήματα για τον Γρηγόρη Αυξεντίου, τον Στυλιανό Λένα και τον Μάρκο Δράκο από πολιτικούς κρατουμένους, οι εορτασμοί των εθνικών επετείων, η δημιουργική ενασχόληση με τη «ληπτουργική» ξυλουργική, η οργάνωση και λειτουργία χορωδίας (με γνωστά κι άγνωστα στους πολλούς τραγούδια) και τα ιδιαίτερα μαθήματα μουσικής, η δανειστική βιβλιοθήκη, οι εγκυκλοπαιδικές διαλέξεις, οι Κύκλοι μελέτης Αγίας Γραφής και ο Εκκλησιασμός, το Κρυφό Σχολεϊό και οι γραπτές εξετάσεις των Γυμνασίων μέσα στα Κρατητήρια (με ειδική αναφορά σε τρεις αξιόλογες περιπτώσεις μαθητών), οι επισκέψεις των συγγενών, η πυρπόληση των Κρατητηρίων από τους Κρατουμένους. Το Μέρος Α', έτσι, λειτουργεί ως ολόπλευρη και ολοζώντανη παρουσίαση της ζωής και της δραστηριότητας των Αγωνιστών στα Κρατητήρια κι ως βάση συνάμα για την κατανόηση και αξιολόγηση όσων εκτίθενται στη συνέχεια.

Στο Μέρος Β', υπό τον τίτλο «**Η ηρωική απόδραση τεσσάρων Αγωνιστών από τα Κρατητήρια Πύλλας**», γίνεται στην αρχή ειδικός λόγος για το «Κεντρικό Συμβούλιο Αγωνιστών Πύλλας (Κ.Σ.Α.Π.)» (μια μυστική επιτροπή που διοριζόταν από τον Αρχηγό Διγενή και λειτουργούσε παράλληλα με τη φανερότερη επίσημη Επιτροπή των κρατουμένων που εκλεγόταν από τους ίδιους και τους εκπροσωπούσε στη Διεύθυνση των Κρατητηρίων, προβάλλοντας τα παράπονα και τις

διεκδικήσεις τους), για τον τρόπο αλληλογραφίας του Κ.Σ.Α.Π. με τον Αρχηγό, τα πρόσωπα που εμπλέκονται και τα διάφορα σχέδια απόδρασης. Ακολουθεί η αναλυτική αναφορά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση του παράτολμου εγχειρήματος, που οδήγησε στην απίστευτη απόδραση τεσσάρων Αγωνιστών μέσα σε μια κρύπτη, η οποία κατασκευάστηκε κάτω από φορτηγό αυτοκίνητο. Την Τετάρτη 12 Μαρτίου 1958 το αυτοκίνητο με την κρύπτη έφτασε, κατά το σχέδιο, στην κουζίνα των Κρατητηρίων της Πύλης φορτωμένο Μορφίτικα πορτοκάλια, δώρο για τους κρατούμενους, κι έφυγε με τέσσερις Αγωνιστές στα σπλάχνα του, που δραπέτευσαν κάτω από τη μύτη του κατακτητή: τον Ανδρέα Κάριο, τον Φώτη Πίττα, τον Χριστάκη Τρυφωνίδα, τον Φρίξο Δημητριάδη. Και οι τέσσερις, μετά την περιπετειώδη διαφυγή τους, πρόσφεραν ανεκτίμητες υπηρεσίες στον Αγώνα, οι δυό πρώτοι σφραγίζοντας με τη θυσία τους στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου (στις 2 Σεπτεμβρίου του 1958) μια ζωή γεμάτη αγάπη για την Ελλάδα και την Ελευθερία. Η ηρωική απόδραση κι άληθες παρόμοιες πράξεις αναπτέρωσαν την ελπίδα για νικητήρια απόληξη του ανεπανάληπτου Αγώνα κι εξευτέλισαν τον πανίσχυρο μα αγνώμονα και βέβηλο κατακτητή. Αξίζει να διαβάσει κανείς τα σχετικά με τον απόηχο της απίστευτης επιχείρησης και την αντίδραση των Άγγλων, όταν, την άλληλη μέρα (!), ανακάλυψαν πως έλειπαν τέσσερις: «Χτυπούσαν, έβριζαν τους κρατούμενους και απαιτούσαν να μάθουν πώς έφυγαν οι τέσσερις. Συνέλαβαν μερικούς, τους πήραν για ανάκριση, αλλιά δεν μπόρεσαν να μάθουν τίποτε. Έφεραν ανιχνευτικούς σκύλους, οι οποίοι ανακάλυψαν κομμένα συρματοπλέγματα, τα οποία, όμως, δεν είχαν συνέχεια. (...) Διαδόθηκε η φήμη ότι οι τέσσερις κρατούμενοι έφυγαν από κάποια υπόγεια σήραγγα. Τότε οι Άγγλοι τρομοκρατήθηκαν, μήπως τους φύγουν κι άληλοι κρατούμενοι, (...) μετέφεραν βιαστικά όλη τους τους κρατούμενους (...) στην Κοκκινότριμιθιά (...), έσκαψαν, έσπασαν τα τσιμέντα που είχαν οι παράγκες, αλλιά πουθενά δεν ανακάλυψαν μυστική υπόγεια σήραγγα (...), δεν κατάφεραν να μάθουν τις λεπτομέρειες της δραπέτευσης».

Με υλικό οπλισμό ελάχιστο και ασήμαντο αντιμετώπισαν οι Αγωνιστές του τετράχρονου αντιποικιακού έπους τους πάνοπλους Άγγλους στρατιώτες. Μα με ηθικά αποθέματα τεράστια! Με την πίστη στον Θεό και στο δίκαιο του αγώνα· με τα φτερά που δίνει η πεποίθηση η στηριγμένη στους προγονικούς «μύθους» πως οι δίκαιοι αγώνες αργά ή γρήγορα δικαιώνονται, πως οι ηθικές δυνάμεις ακυρώνουν την υλική υπεροχή όποιου μάχεται να επιβάλει το άδικο· με τη δύναμη την κινητήρια που γεννά η απόφαση, η σμιλεμένη στα σχολεία, να φανεί άξιος απόγονος πανάξιων προγόνων· με το τραγούδι (τον Εθνικό ύμνο κυρίως!)· και με το χιούμορ, με χαρακτηριστική την απάντηση στον πολύ στρατάρχη Χάρντιγκ που καθούσε τους Αγωνιστές να παραδοθούν αμέσως, πριν τούς εξοηθεύσει: ένα γαϊδούρι στους δρόμους της Λευκωσίας με το μήνυμα «παραδίδομαι». Με αυτά τα όπλα! Και με καθολική εξέγερση, ως αποτέλεσμα της βαθιάς απογοήτευσης των Ελλήνων της Κύπρου και του Ελληνισμού εν γένει μετά τη διάψευση των ελπίδων πως η πανθομοιογούμενη τεράστια συμβοή της Ελλιάδας (και της Κύπρου μαζί) στη νίκη κατά του Φασισμού θα έφερνε και της Κύπρου την ελευθερία, και της σταδιακά εμπεδωμένης πεποίθησης του Ελληνισμού ότι χωρίς αγώνα και θυσίες δεν επρόκειτο να πάρουν σάρκα και οστά τα δίκαια εθνικά οράματα, ότι η Άγγιλία δεν σκόπευε να χαρίσει στην Κύπρο την ελευθερία της. Και δεν ήταν ανεδαφική η εκτίμηση αυτή. Κι όταν ακόμα κυριαρχούσαν οι διθύραμβοι μετά το Ελληνικό θαύμα της Πίνδου και τη γενναία αντίσταση στη μάχη της Κρήτης, οι Άγγλοι αρνιόνταν ανερυθρίαστα να επιτρέψουν την εγκατάσταση της εν εξορία Ελληνικής Κυβέρνησης στην Κύπρο και στους άνδρες Ελληνικού πολεμικού πλοίου που τραβούσε για την Αίγυπτο να βγουν για λίγο στη στεριά, να ξαποστάσουν στην Αμμόχωστο (ύστερα από πολύμηνο κοινό αγώνα σκληρό και ασταμάτητο)· κι ύστερα εκστόμιζαν ξεδιάντροπα και πεισματικά τα «ουδέποτε», επέβαλλαν βάσεις με κυρίαρχο έδαφος στην Κύπρο, και –πρόσφατα– απαιτούσαν FIR και υφαλοκρηπίδα για τις βάσεις τους (κι όχι μόνο). Δεν ήταν, προφανώς, «ανεπίκαιρος» ή «ηάθος» ο Αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α., όπως διατείνονται –κατόπιν εορτής–

ορισμένοι, κι ας αποφεύγουν οι ίδιοι να εφαρμόσουν τα ίδια –στενά ωφελιμιστικά– κριτήρια για τη θυσία του Λεωνίδα (οι Πέρσες πέρασαν εκεί, μα η Ελευθερία στάθηκε ολόρθη και τους απόδιωξε πιο κάτω), ή για την Επανάσταση του 1821 (που δεν ελευθέρωσε ολόκληρη την Ελλάδα και λίγο έλειψε να αποτύχει πλήρως, αν τα συμφέροντα των ισχυρών της γης δεν συνέπιπταν –για μοναδική ίσως φορά στην Ελληνική Ιστορία– και δεν σταματούσαν δυναμικά τη ματοβαμμένη πορεία του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, την επανάσταση που δεν ελευθέρωσε την Κύπρο, κι ας πρόσφερε βαρύ τον φόρο της στον Αγώνα), ή για την Εθνική αντίσταση κατά του Φασισμού και για την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Δεν ήταν «ρήθος» ο Αγώνας για απλά ανθρώπινα δικαιώματα –όπως το αναφαίρετο δικαίωμα της Αυτοδιάθεσης– μετά τον Παγκόσμιο Αγώνα κατά του Φασισμού. Ολέθριο ήταν που οι μισοί πανηγυρίσαμε άμετρα τη νοθευμένη Ανεξαρτησία κι οι άλλοι μισοί τη χαρακτηρίσαμε ως προδοσία και συμφορά ανεπανόρθωτη, που διχαστήκαμε και πάλι και ανοίξαμε σταδιακά τις κερκόπορτες στον Αττίλα, που δεν μπορέσαμε να οικοδομήσουμε μιαν αληθινά πανεθνική πολιτική Αγώνα αταλάντευτου, και να συστρατευτούμε όλοι, αφήνοντας κατά μέρος προσωπικούς και μικροκομματικούς εγωισμούς και συμφέροντα (ψευδοσυμφέροντα, σε τελική ανάληψη). Αν μη τι άλλο, όπως γράφει ο αείμνηστος εθνικός μας ποιητής Κώστας Μόντης, «τζιείνα τα κοπελλούθκια, αφήκαν μας τ' αγάηματα τζιαι τα τραούθκια» (σαν κι αυτά του ανεπανάληπτου Γρηγόρη Αυξεντίου και του έξοχου Ευαγόρα Παλληκαρίδη), κι αναρίθμητες σελίδες ολόχρυσες, σαν κι αυτές των ηρωικών αποδράσεων. Να τα βιλέπουμε, να τα διαβάζουμε ή να τ' ακούμε και –αν μη τι άλλο– να προβληματιζόμαστε, να ελπίζουμε και να αγωνιζόμαστε, πιστεύοντας πως αυτό που φαντάζει ακατόρθωτο για τ' ανθρώπινα μέτρα, έρχονται στιγμές ευλογημένες που γίνεται –συν θεώ– πραγματικότητα.

Τούτες τις δύσκολες ώρες, βιβλία σαν την Ηρωική Απόδραση του Αγωνιστή Φρίξου Δημητριάδη, που συντηρούν δημιουργικά τη μνήμη

και χαράσσουν πιο βαθιά στην καρδιά και στον νου το Δεν ξεχνώ, αποτελούν πολύτιμη παρακαταθήκη. Το μήνυμα σαφέστατο: «Η οργάνωση και πραγμάτωση της απόδρασης των τεσσάρων Αγωνιστών ήταν μια συλλογική επιτυχία», στην οποία «πήραν μέρος και συνεργάστηκαν αρμονικά» πολλοί. Μας ηείπει πολύ η συλλογική αρμονική συνεργασία. Καιρός για περισυλλογή και συστράτευση!

Αθήνα, Ιούνιος 2010

Ανδρέας Ι. Βοσκός

Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας

στο Τμήμα Φιλολογίας

του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών